

Submitted: July 2017
Revised: December 2017
Accepted: December 2017

ADANA-YUMURTALIK SUGÖZÜ KÖYÜNDE GÜNLER ETRAFINDA OLUŞAN HALK İNANIŞLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA¹

Mehmet ALPTEKİN², Tuba KAPLAN³ ve Tuğba KOYUNCU⁴

Özet

Günler, insan hayatının vazgeçilmez parçalarıdır. Öyle ki günler etrafında sınırsız inanışlar ortaya çıkmıştır. Bu inanışların kaynağı Türk kültüründe Şamanizm'e kadar inmektedir. Türklerin kabul ettikleri dinler ve komşu oldukları milletlerin kültürleriyle etkileşimleri sonucunda çok farklı inanışlar bir araya gelmiştir. Günler, tarihin ilk dönemlerinden beri insanların zamanı kendilerine göre şekillendirip adlandırması sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanların uzun tecrübeleri sonucunda günler etrafında değişik inanışlar ortaya çıkmıştır. Özellikle toplumların kabul ettikleri dinler, komşu oldukları milletlerin kültürü bunda etkili olmuştur. Çalışmamızda Adana Yumurtalık'a bağlı Türkmen Yörüklerinin yaşadığı Sugözü köyünde günler etrafında oluşan halk inanışları üzerinde duracağız. Böylece bugün hâlâ sözlü gelenekte günler etrafındaki inanışları ortaya çıkarmış olacağız.

Anahtar Kelimeler: Adana, Sugözü Köyü, Günler, İnanış

FOLK BELIEF RESEARCH REGARDING TO DAYS IN SUGÖZÜ VILLAGE, YUMURTALIK IN THE PROVINCE OF ADANA

Abstract

Days are such essential parts of human life that there have arisen countless beliefs regarding them. The source of these beliefs goes back as far as Shamanism in the Turkish culture. There have gathered together very different beliefs regarding days as a result of the religions that the Turks embraced and the interactions with the cultures of neighbouring nations. Days have arisen in consequence of people's shaping and naming time according to their own way ever since the first periods of history. Various beliefs have emerged with respect to days as a result of people's extended experiences. Especially, the religions that societies recognized and the cultures of neighbouring countries have been quite effective. Our study will highlight the folk beliefs regarding days in Sugözü Village, Yumurtalık in the province of Adana where Turkmen Nomads live. Thus, we will bring the beliefs with respect to days that still exist in verbal tradition to light.

Keywords: Adana, Sugözü Village, Days, Belief

¹ Bu makale, 18-20 Mayıs 2017 tarihinde Alanya'da düzenlenen 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumunda "Adana-Yumurtalık Sugözü Köyünde Günler Etrafında Oluşan Halk İnanışları" adıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., Gaziantep Üniversitesi Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi, meh.alptekin@hotmail.com

³ Doktora öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bölümü, tubakaplan@gantep.edu.tr

⁴ Okt., Gaziantep Üniversitesi Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi, koyuncutugba@gmail.com

GİRİŞ

Türk kültüründe başlangıçtan beri günler etrafında değişik inanışlar oluşmuştur. Bu inanışların şekillenmesinde başlangıçta Şamanizm, sonraki dönemlerde İslami inançlar ve komşu olunan milletlerin geleneklerinden etkilenme önemli paya sahiptir. Türkler, göçebe hayatı benimsemelerinden dolayı zaman kavramı üzerinde pek durmamışlardır. Bu yüzden haftanın günlerinin şimdiki kullandığımız isimleri yabancı milletlerden alınmıştır. İlk dönemlerde Şamanizm etkisinde günler etrafında günümüzde olduğu gibi uğurlu-ugursuz kavramı oluşmuştur. Bunda Türklerin günlük hayatlarındaki tecrübeleri etkili olmuştur. Bu tecrübelerle bağlı olarak kullandıkları takvime de günlük yaşamda karşılaştıkları hayvanların isimlerini vermişlerdir. İslamiyet'in kabul edilmesiyle de yeni bir gün tablosu ortaya çıkmıştır. Özellikle *cuma* gününün İslamiyet'te kutsal olması *cuma* gününün Türk kültüründeki önemini değiştirmiştir. 1925'te miladi takvime geçilmesiyle yeni bir şekillenme daha olmuştur.

Çalışmamızı yaptığımız Sugözü Köyü; İstanbullu Mahmut lakaplı Mahmut Açıkgöz'ün Sarıçam (Adana), Osmaniye ve Kırıkhan (Hatay)'a, giderek o civardaki Türkmen-Yörük aşiretlerini toplayıp iskân isteyen 68 kişiden ev başına 30 kuruş alarak 68 kişiyle 1935 yılında iskânla kurduğu köydür. Bir Türkmen-Yörük köyü olan Sugözü köyü ilk önce Ceyhan'a bağlı olup Yumurtalık'ın 1959'da ilçe olmasıyla Yumurtalık'a bağlanmıştır. Akdeniz'e kıyısı olup Yumurtalık'a 17 km, Ceyhan'a ise 22 km uzaklıktadır (KK1, KK3).

1935'te iskân politikasıyla köy, yerleşik yaşama geçmesine rağmen bugün halen bazı köylüler yazları Niğde Demirkapı'ya göç ederek yaylak-kışlak yaşamını sürdürmektedirler. Köyün ekonomisi ilk önceleri tarıma ve hayvancılığa dayalı iken 2000'lerde Sugözü Termik Santralinin kurulmasıyla değişmiştir. Köyün bir Türkmen-Yörük köyü olması nedeniyle köyde eski Türk inanışları canlı bir şekilde yaşamaktadır. Son zamanlara kadar köy içerisinde ve yakın civar Türkmen köylerinden evliliklerin olması ya da uzak yerlerden yapılan evliliklerde ise daha çok Türkmen olan eşlerin tercih edilmesi, eski geleneklerin canlı bir şekilde yaşamasındaki önemli hususlardandır.

Amaç

24 saatlik bir zaman dilimini içine alan gün, evrensel bir kavram olup dünya üzerindeki toplumların katkılarıyla bugünkü şeklini almıştır. Her toplumda 1 haftada 7 gün vardır ve toplumların kültür, din ve dünya görüşleri günlere belli anlamlar yüklemiştir. Bu çalışmada, Adana Yumurtalık Sugözü köyünde günler etrafında oluşan halk inanışlarının neler olduğu yöreden tespit edilen örneklerle ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada betimsel yöntemlerden tarama araştırması yapılmıştır. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk vd., 2016, s.14). Bu sayede Adana Sugözü köyü halkından elde edilen verilerin toplanması sağlanmış olacaktır.

Çalışma yaptığımız köyde, günlerin uğurlu ve uğursuz / iyi-kötü olarak şekillenmesinde eski Türk inanışları yanında İslami düşüncenin de etkisinin varlığına şahit olmaktayız. Eski Türk inanışlarının etkisini fala bakma, bazı uygulamaları akşam yapmama, bazı iyelerin rızasını kazanma gibi uygulamalarda görürken; özellikle Hz. Peygamberin doğumu, evlenmesi, ölümü, savaş kazanıp kaybettiği günler ve kandilleri İslami düşünce çerçevesinde görmekteyiz. Bunların yansıması olarak haftanın günlerine nedenli nedensiz olarak uğurlu-ugursuz özelliği yüklenmiştir. Sugözü köyünde haftanın günleri etrafında oluşan inanışları dilimize Farsçadan haftanın ilk günü anlamına gelen bâzâr / pazar gününden itibaren değerlendireceğiz.

Pazar

Aslı Farsça olan "bâzâr" haftanın birinci günü, cumartesi ile pazartesi arasından olan gün (TDK, 1998, s.1781) olarak Türkçeye geçmiştir. Türk dünyasında da farklı adlarla bilinen pazar günü: Bazar (Azerbaycan), bazar kön, yakşan bi (Başkurt), jeksenbi (Kazak), cekşembi (Kırgız), bazar (Özbek), yakşambi, bazar kön (Tatar), yekşenbe (Türkmen), yakşanba, bazar küni (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.696-697) adlarıyla da bilinmektedir. Pazar günü çevresinde hem yazlı hem de sözlü kaynaklarda farklı inanışlar vardır. Kemal Özergin'in adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış bir eserden aktardığına göre Türk kültüründe pazar günüyle ilgili şu inanışlar vardır:

Binaya başlamak ve ağaç dikmek, be gayet hübdür.

Tırnak kesmek maks-ı mal ve tavardur.

Libâs geymek ve kesmek mûcib-i gam ve nâ- mübârekdür.

Bu gün hammâma varmak eyü değöldür, hazer gerekdür, Allahu te'âlâ a'lem (Özergin, 1974, s.7029).

Günümüzde tatil günleri içerisinde olduğu için yazılı kaynaktaki bilginin aksine hamama girmek özellikle öğrenciler ve memurların yeni haftaya başlamadan önceki gün olduğu için gerçekleştirdikleri eylemlerdendir.

Sugözü köyünde ve çevresinde okul çocuklarının pazar günü öğleden sonra veya akşam banyo yapmaları alışkanlık halini almış bir durumdur (KK4, KK5, KK7).

Tatil gün olmasından dolayı özellikle çiftçi aileler çocuklarından yardım almak için tarlayı işleme, fide veya fidan dikme işlemlerini cumartesi ve pazar günü ağırlıklı olarak gerçekleştirmektedirler (KK5).

Tatil olmasından dolayı ev hanımları evin büyük temizliklerini ağırlıklı olarak pazar günü yapmaktadırlar. Bunun yanında çamaşır yıkamayı yine ağırlıklı olarak pazar gününde gerçekleştirmektedirler. (KK2, KK4, KK5). Bu durumun aksine Mersin Tarsus'un dağ köylerindeki Yörükler arasında ise eski zamanlarda toplu çamaşır yıkamaya salı ve cumartesi günü kesinlikle gidilmeyip çarşamba günü tercih edilmekteydi (Öger, 2003, s.335). Toplumların kültürlerinin oluşmasında ve şekillenmesinde farklı unsurlar etkili olmaktadır. Bu unsurlardan birisi de inanç sistemleridir. Eski Türk inanç sisteminde, bir boyda tabu olarak görülen bir durum diğer boyda normal karşılanmaktaydı. Bu nedenle aynı coğrafya ve kültürde yaşamalarına rağmen bir durumun yöreden yöreye farklılık arz etmesi normaldir. Bu kapsamda halk takviminde de farklılıklar göze çarpmaktadır. Adana Sugözü ve Mersin Tarsus köylerinde çamaşır yıkamayla çevresinde ortaya çıkan inanışta bunu görmekteyiz.

Türklerin Hicri takvimden Miladi takvime geçmeleriyle birlikte günlere bakış açısında önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle cumartesi ve pazar günlerinin artık tatil olmasıyla bu günler çevresinde özellikle kent kesimlerinde neredeyse mevcut inanışlar unutulmuş, kırsal kesimlerde de eski zamanlardan getirilen inanışlar uygulanmaya devam etmiştir. Sugözü köyünde; haftanın diğer günlerine nazaran tatil günü olmasından dolayı pazar günü etrafında etrafındaki inanışların az olduğu göze çarpmaktadır.

Pazartesi

Türkçe Sözlük'te Farsça "bâzâr" ile Türkçe "ertesi" haftanın ikinci günü, Pazar ile Salı arasında olan gün (TDK, 1998, s.1782) olarak izah edilmektedir.

Miladi takvime göre haftanın ilk günü olan pazartesi Türk dünyasında değişik adlarla bilinmektedir: Bazar ertasi (Azerbaycan), düşambi (Başkurt), düysenbi (Kazak), düşömbü (Kırgız), düşanba (Özbek), düşambi (Tatar), düşenbe (Türkmen), düşanba (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.696-697).

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre Türk dünyasında pazartesi günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Ticaret ve sefere çıkmak eyüdüdür.

Tırnak kesmek 'akl ve hıfzı ziyâde eder.

Libas kesdürmek 'ömri ziyâde eder, mübârekdür.

Bu gün hammâma varmak gâyet eyüdüdür (Özergin, 1974, s.7029).

Haftanın ilk günü olduğu için Türk kültüründe pazartesiyle ilgili iyi yaklaşımlar mevcuttur. Yazılı kaynakta da belirtildiği gibi pazartesi günü, Sugözü sakinlerinde de ticaret yapılan ve kârlı alışverişlerin yapıldığı bir gün olarak kabul edilir. Pazartesi ve cuma günleri ticaret için en bereketli gün düşüncesi vardır. Bu yüzden yeni bir mal alacak veya değiş-tokuş yapacak kişi bu günleri tercih eder (KK1, KK8).

Şüphesiz, günlerin uğurlu ve uğursuz olarak değerlendirilmesinde toplum hayatındaki geçmiş dönemdeki tecrübeler önemlidir. Pazartesi günü hafta başı sayılmakta ve uğurlu bir gün olarak değerlendirilmektedir. (Uğur 1948, s.39) Özellikle Hz. Peygamber'in pazartesi doğmuş olması İslam dünyasında bugüne atfedilen değeri arttırmış, geleneksel yaşamlarında folklorik unsurların baskın olduğu toplumlarda ise pazartesi gününün uğurlu gün olarak kabul edilmesinde de bu husus etkili olmuştur.

Haftanın ilk günü olmasından dolayı sabah evden ilk çıkan kişi *besmele* ile kapıyı açar ve haftanın iyi ve bereketli olması için Allah'a dua eder. Böylece hafta boyunca işlerin yolunda gideceğine inanılır. Eğer kişi kapıdan çıkarken dua etmezse işlerde sıkıntı olabileceğiyle ilgili inanış vardır (KK2). Pazartesi gününün uğurlu kabul edilmesiyle ilgili olarak Mersin (İçel)'de yeni eve cuma veya pazartesi günü taşınmak gerektiğine inanılmaktadır (Uğur, 1948, s.30). Böylece yeni taşınılan evin bereketli olacağına ve evden musibetlerin uzak duracağına inanılmaktadır.

Hafta başı olmasından dolayı iş yeri sahipleri bugünde iş yerlerinin temizliğine bir kat daha dikkat ederler ve iş yerinin ne kadar temiz olursa işlerin o kadar bereketli olacağına inanırlar (KK1, KK8). Genel anlamda temizlik ve bereket kavramları arasındaki ilişki sadece pazartesi günüyle sınırlı olmamakta bu iki kavram gerek eski Türk dininde gerekse İslamiyet'in kabulüyle pekişerek iç içe düşünölmeye başlanmıştır.

Sahil köyü olması nedeniyle Sugözü'nde balık avına çıkan balıkçılar pazartesi gününü en bereketli gün olarak görürler. Pazartesi gününün diğer günlere göre daha bol ve bereketli bir avcılık günü olduğuna inanırlar. Bu

yüzden pazartesi balık avına çıkan balıkçıların yüzlerinin güleceğine inanırlar (KK1). Bu günde doğan bebeğin kısmetli doğduğuna dair inanışlar da vardır (KK8). Benzer bir inanış Van Erciş'te de söz konusudur. Pazartesi ve perşembe doğan bebeğin her yönüyle şanslı olduğuna inanılmaktadır (Albayrak, 2006, s.48). Sugözü ile aynı coğrafyada bulunan komşu Osmaniye'nin Kadırlı ilçesinde de pazartesi ve cuma günleri hayırlı sayılmakta ve bugünlerin gecelerine "Allah'ın Sevgili Gecesi" denmektedir (Çeribaş, 2004, s.187).

Aynı köken ve kültür dairesinden gelmemize rağmen Azerbaycan Türklerine göre bu gün uğursuzdur. Bu günde ava ve sefere çıkılmaz ve düğün yapılmaz (Ahundov, 1986, s.25). Bu günde yapılmaması gerektiğine inanılan bazı uygulamalar Adana'da da vardır. Pazartesi günü soğan, biber, tütün vb. acı şeyler hiç kimseye verilmez (Artun, 1996, s.25-62). Sugözü köyünde de bir elden başka bir ele (kişiye) bıçak ve makas gibi kesici aletler, soğan, biber, tuz, sabun verilmez (KK2, KK4, KK6). Günlerle ilgili benzer inanışların diğer Türk coğrafyalarında da olması bu inanışların ortak zeminden türediğinin ispatıdır.

Yörede eski zamanlarda pazartesi günü, genel anlamda uğurlu bir gün sayılmasına rağmen Türk dünyasının diğer yerlerinde olduğu gibi uğursuzluk kabul edilen uygulamaları da içerisinde barındırmaktadır. Pazartesi gününün uğurlu sayılmasında haftanın ilk günü olmasının ayrı bir önemi de vardır. Halk takviminde günlere iyi ya da kötü anlamlar yüklenmesinde toplumdaki insanların yaşam şekilleri, inancı, toplumun sosyal yapısı, tarihi ve doğal koşullarının önemli etkisi vardır.

Salı

Türkçe Sözlük'te haftanın üçüncü günü, pazartesi ile çarşamba arasındaki gün (TDK, 1998, s.1896) olarak tanımlanmaktadır.

Haftanın üçüncü günü olan salı, Türk dünyasında şu adlarla bilinmektedir: Çarşamba ahşamı (Azerbaycan), şişam bi (Başkurt), seysenbi (Kazak), şeyşembi (Kırgız), şeşanba (Özbek), şişambi (Tatar), sişenbe (Türkmen), şeşanba (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.738-739).

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre salı günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Müşhil ve hacâmat hûbdur.

Tırnak kesmek mübârekdür.

Kaftan kesdürmek çok hebâya mâlik olmaktadır. Sebebi- ganâdur.

Bu gün hammâma varmak el – 'iyâzu billahi te'âlâ hastelik getürür (Özergin, 1974, s.7029).

Haftanın diğer günlerine göre daha sıkıntılı bir gün olarak kabul gördüğü için yapılacak faaliyetlerde dikkatli olunmaktadır. Batı Trakya Türklerine göre salı günü bir işe başlamak doğru değildir. Kadınlar salı günü el ve örgü işine başlamazlar (Demiray, 1973, s.13). Aynı gelenek Sugözü köyünde de vardır. Salı günü bir işe başlanmaz. Mesela örgü, kilim, çul, oya, terzilik işleri, saç kesimi yapılmaz. Özellikle halı, kilim dokumaya başlanmadığı gibi biten halı veya kilimin bitme zamanı salı gününe denk gelirse ıstardan çözülmez. Eğer çözülürse ıstarın sallanacağına inanılır (KK2, KK4, KK6). Hâlâ bu gelenek canlı şekilde devam etmektedir. Derleme yaptığımız kaynak kişi Durdane Güneği (KK6) yelek örmeye başlayacaktım ama salı gününe denk geldiği için vazgeçtim, demiştir.

Yörükler, bir işe başlayacakları zaman genellikle eskilerden öğrendikleri tecrübelerden faydalanmaktadırlar. Tecrübe ettikleri unsurlardan biri de günlerle ilgilidir. Bu uygulamalar benzer coğrafyada ve kültürlerde devamlılık göstermektedir. Erman Artun'un aktardığına göre; Yörükler arasında salı günü iyi sayılmaz, göç yapılmaz. Yörükler yaylaya genellikle mayıs ayı içerisinde göçmeye başlarlar. Oba reisleri ve erkekleri göç başlamadan bir müddet önce toparlanarak göç gününü kararlaştırırlar. Bunun Hıdrellez'den önce olmasına özen gösterilir. Göçün salı ve cuma günleri yapılmamasına dikkat ederler (Artun, 1996, ss.25-62).

Sugözü köyünde, salı günü hayır işleri, kız isteme, sınava girme, iş başvurusu yapma gibi işlemler pek gerçekleştirilmez. Aynı zamanda bağ bahçe dikme, ev inşaatına başlama işlemlerinden kaçınılır (KK1, KK4, KK8). Bahçede, tarımla uğraşılmaz. Tarlaya buğday, sebze dikimi yapılmaz. Ayrıca ne ağaç dikimi ne budaması yapılır (KK1).

Mecbur kalınmadıkça uzun bir yolculuğa ve sefere çıkılmaz. Yolcuğun çok uzun süreceğine ve kişinin huzursuz olacağına inanılır (KK1). Van Erciş'te salı günü işe başlandığında, o işin uzayacağına ve güç biteceğine veya salı günü yola çıktığında kaza yapılacağına inanılır (Albayrak, 2006, s.100). Bu günde ayrıca mecbur olmadıkça herhangi bir iş başvurusuna gidilmez ve işle ilgili bir sınava girilmez. Sınavı kaybeden veya işe giremeyenler normal karşılanır (KK1, KK8, KK6).

Türk kültüründe çocuğun dünyaya geldiği ay, gün ve yerin çocuğun ileriki dönemlerde hayatını etkileyeceğiyle ilgili inanışlar vardır. "Dolayısıyla ad verme geleneği toplumumuzun özen gösterdiği hususlardan biridir ve

çocuklara ad verilirken çok titiz davranılır." (Uca, 2004, 150). Sugözü köyünde de çocuğun doğduğu gün ve ad aldığı gün etrafında da çeşitli uygulamaların var olduğu görülmektedir. Köyde, salı günü doğan çocuğa salı gün ad verilmemeye çalışılır. Eğer çocuk salı gün doğmuşsa ad verme eylemi perşembe ya da cuma gününe kadar bekletilir (KK1). Benzer bir inanış Tokat'ta da vardır. Salı günü doğan çocuğa ad verilmesi iyi karşılanmaz ama bugün doğan çocukların uzun ömürlü olacağına inanılır (Yardımcı, 1993, ss. 261-268).

Türk kültüründe her yerin bir iyisi olduğuna inanılmaktadır. Türkler, bir eyleme geçmeden önce o yerin iyisinin rızasını kazanmaya çalışmaktadırlar. Aksi halde o iyenin yardımı olmayacağıyla ilgili düşünce söz konudur. Türk inanç ve tasavvuruna göre yer iyisi, yeri kontrolü altında tutmaktaydı. (İnan, 1976, ss.66-84). Türkler, kendilerinin kötü saydıkları uygulamaların bu iyeler için de geçerli olduğunu kabul etmişlerdir. Sugözü köyünde salı günü uğursuz bir gün sayıldığı için inşaata başlayacak kişiler bu günde ev inşaatına başlamamaktadır. Öyle ki inşaatın başlanmasından sonra bitmeyeceğine, evin sonra kişinin başına yıkılacağına inanılır (KK1, KK6). Burada salı günü gerçekleşecek eylemle yer iyisini rahatsız etme düşüncesi de söz konusudur. İnşaata başlamamaya ilgili inanış Tarsus Yörüklerinde de söz konudur (Öger, 2003, s.353). Ayrıca salı günü bir evden diğerine göçmezler. Çünkü salı gününün sallanacağına inanırlar (KK1, KK3, KK4). Konar-göçerler koç katımını salı günü gerçekleştirmezler (KK2).

Salı günü hakkındaki olumsuz telakkilere yazılı kaynaklarda da şahit olmaktayız. Babürname'de salı günü kötü olarak algılanmaktadır. Özellikle salı günü yola çıkmak isteyen Babürşah'a çevresindekiler salı günü gezmeye çıkmanın ve oruçlu olmanın garip olduğunu dile getirmişlerdir (Arat, 2000, s.373).

Salı günün uğursuz sayılmasına rağmen yörede bahar mevsiminde özellikle haftanın salı günü yağın yağmur suyu ile hasta çocukları yıkarlar. Salı günü yağın yağmurun hastaları tedavi ettiğine ve çocukları sağlaştırdığına inanırlar (KK5). Bahar mevsiminde yağın yağmur suyunun tedavi edicilikte kullanılması Yörükler arasında yaygın bir inanıştır. Mersin-Silifke Yörüklerinde nisanda yağın yağmurun şifa verici özellikte olmasıyla ilgili inanış söz konusudur. Nisan yağmurunun suyu bir kaptan biriktirilir. Bu sudan içen kimselerin sağlığının çok iyi olacağına inanılır. (Alptekin, 2007, s.40). Ayrıca nisanda yağın yağmurun yılan ile istiridyeye tarafından yutulması sonucu yılanın ağzında zehir, istiridyenin ağzında inci olduğuyula ilgili inanışlar da vardır. (Pala, 2000, s.316). Burada, salı günü yağın yağmurdan ziyade nisan (bahar mevsiminde) ayında yağın yağmurun halk tarafından şifalı kabul edilmesiyle ilgili düşüncenin etkili olması söz konusudur.

Yörede salı günü genel anlamda yüzyıllar boyu edilen tecrübelerle bağlı olarak uğursuz kabul edilmektedir. Ancak ilkbahar mevsiminin ilk salı günündeki yağın yağmurun suyunun tedavi edici özelliğinin olmasından dolayı uğurlu özelliği de görülmektedir.

Çarşamba

Türkçe Sözlük'te *Farsça çar- şenbe* (çar dört, şenbe gün) haftanın dördüncü günü, salı ile perşembe arasında bulunan gün (TDK, 1998, s.442) olarak tanımlanmaktadır.

Çarşamba günü Türk dünyasında şu adlarla bilinmektedir: Çarşamba (Azerbaycan), şarşambı (Başkurt), sarsenbi (Kazak), şarşembi (Kırgız), çarşamba (Özbek), çarşambı (Tatar), çarşenbe (Türkmen), çarşamba (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.118-119).

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre çarşamba günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Fasd ve hacât günüdür.

Tırnak kesmek naks-ı 'ömr ve mücib-i gamdur.

Kaftan kesmek hayr değüldür. Ol kaftânun serikasını ve harîkına sebebdür.

Bu gün hammâma girmek eyüdüdür. Mâl cem'ede ve düşmen ana zafer bulmaya (Özergin, 1974, s.7029).

Dünya üzerindeki milletler takvimi oluştururken zamanı; yıllara, aylara ve haftalara, saatlere ve hatta daha küçük birimlere ayırmışlardır. Böylece günlük hayatları kolaylamıştır. Bunun yanında zaman içerisinde Türkler de geçmiş tecrübelerinden faydalanarak yıllara (12 hayvanlı Türk takvimi), aylara (mevsim) ve günlere çeşitli anlamlar yüklemişlerdir. Bu sayede tecrübelerinden faydalanarak geleceğe daha ihtiyatlı yaklaşmışlardır.

Türk kültüründe, çarşamba da salı günü gibi iyi sayılmayan günler arasındadır. Rivayete göre; çarşamba günü gökten 62 bela inermiş ve bir tane yeryüzünde kalırmış. O nedenle bu gün uğursuz sayılmakta ve bu gün yola çıkma, bir işe başlama gibi durumların yapılmaması gerektiğine inanılmaktadır (Uğur, 1948, s.40). Derleme yaptığımız Sugözü köyünde de çarşamba gününe iyi bakılmamaktadır. Çarşamba günü yapılan işlerin karışacağına; sonuçta başarılı olunmayacağına inanıldığı için "Çarşamba çarşafa dolanır." sözü kullanılmaktadır (KK3).

Çarşamba günü işlerinin zor ve yorucu olduğu için ayrıca işlerin ağırlığından dolayı yöre de “Kara Çarşamba” tabiri kullanılmaktadır. Öyle ki çarşamba gününü tamamlayan memurların haftayı tamamladığıyla ilgili memurlar arasında inanış da söz konusudur (KK4). Anadolu halkının tavrı siyaha karşı sürekli olumsuz olmuştur. Bu nedenle kendileri için olumsuz anlamlar çağrıştıran ifadelerle birlikte *kara* sıfatını kullanmışlardır. Türk toplumunda mitolojik dönemden itibaren siyah renge karşı soğuk bir yaklaşım söz konusudur. Bu inanışın temelinde Şamanizm’de siyah rengin Erlik’in sembolü olması ve Erlik’le bütünleşmiş olmasıdır. Bu nedenle Anadolu Türklüğünde; kara yılan, kara kedi, kara sinek, kara domuz, kara köpek, uğurlu sayılmaz (Rayman, 2002, s.14). Çarşamba günüyle birlikte *kara* sıfatının kullanılması nedeni mitolojik dönemden kalan izlerdir.

Köyün yaşlıları “Kaç, kara çarşambanın ahından.”(KK2) diyerek çarşamba gününe karamsar bir özellik yüklemişlerdir. Ayrıca çarşamba gününde hurafelerle ilgili değişik uygulamaların yapıldığı bir gündür. Bu günde türbe ziyaretleri fal baktırma gibi değişik uygulamalar söz konusudur (KK6). Karamsarlık anlamı çağrıştıran unsurlar eski Türk kültüründe genellikle Erlik’le; İslamiyet’in kabulüyle de Şeytan’la özdeşleştirilmiştir. Kara sıfatıyla anılan bu günde İslami düşünceye ters hurafelerin tatbik edilmesinin temelinde Türk kültürüne has mitolojik dönem izleri olduğu gibi İslami düşüncenin de etkisi vardır. Anadolu’nun değişik yerlerinde de şifa için hastalık ocaklarına gidenler genellikle bunu üç cumartesi ya da çarşamba tekrarlamaktadırlar (Kumartaşlıoğlu, 2012, s.236). Diyarbakır Ergani’de de felçli hastalar üç çarşamba üst üste yatır mezarlarına götürülmektedir. (Uçak, 2007, s.103).

Köyde fala baktırmak isteyen kişiler çarşamba günü öğleden sonra falcıya giderler. Köydekiler çarşamba günün karışıklığından dolayı üç harflilerin bu gün daha fazla ortaya çıktığını düşünmektedirler (KK9). Fal baktırmak için çarşamba gününün seçilmesi tesadüfi değildir. Ayrıca kısmetini açtırmak isteyen kişiler çarşamba günü türbe ziyaretini gerçekleştirirler. Dügümlü bir ipin türbe başında çözülerek kısmetin açılacağına inanılır (KK2, KK3).

İşlerinde sıkıntı yaşayan kişiler bahtlarının açılması için deniz veya nehre giderek çarşamba günü akşamüzeri kırk taş atarlar (KK2, KK6). Türk kültüründeki inanca göre; gece, Erlik ve adamlarının ortaya çıktığı zamandır. Bu vakitte ortaya çıkan canlılar (yılan, fare, yarasa...) genellikle Erlik’in sembolü olarak düşünülmektedir. Hatta gündüz yapılan bazı eylemlerin (turnak kesmek, aynaya bakmak, ıslık çalmak vb.) gece yapılması yasaklanmıştır. Yörede fal baktırmak için öğle sonunun seçilmesi, kısmet açtırmak için nehre gitme zamanı olarak akşam vaktinin seçilmesi rastlantı değildir. Bunun kökeninde mitolojik dönemden kalan izler söz konusudur. Zaman olarak çarşamba günü ve akşam vaktinin tercih edilmesi düşündürücüdür.

Salı ve çarşamba günü dünyaya gelen çocuğun kısmetinin bağlı olacağına inanılır. Hatta bugünde doğan çocukların ölebileceğinden korkulmaktadır (KK 2). Pertev Naili Boratav’ın aktardığına göre; Türklerde yeni doğan çocuğa musallat olduğu düşünülen albastı veya diğer adıyla alkarısı Çarşamba-karısı adıyla da bilinmekte olup adından da anlaşılacağı üzere, Çarşamba günleri beliren dişi bir varlıktır (Boratav, 1984, s.78). Mersin’de hasta olan- kırkları karıştığı düşünülen- çocukların tedavisi için çarşamba günü seçilir. Bu çocukların tedavisi için üç çarşamba uygulama yapılır (Kumartaşlıoğlu, 2012, s.339).

Kısmetinin bağlı olduğuna inanan kişiler çarşamba günü akşamüzeri denize giderek üzerinden kırk dalganın geçmesini bekler. Kırkıncı dalganın geçmesiyle birlikte arkasına bakmadan evine geri döner. Böylece kısmetinin açılacağına ve işlerinin rast gideceğine inanır (KK2).

Salı gününde olduğu gibi bu günde de genellikle bir işe başlamaktan kaçınırlar. Öyle ki bu gün başlanan işin karışık birbirine gireceği düşüncesi vardır. Bu yüzden olumsuz, çözümü olmayan bir durum karşısında köylüler “Çıkmaz ayın son çarşambası.” (KK3, KK6, KK7) tabirini kullanmaktadırlar. Bu söz olmayacak işler için söylenir.

Köyde önceki yıllarda zorunlu bir durum olmadıkça çarşamba günü misafirlige çıkılmamakta ayrıca eve de misafir kabul edilmemekteydi. Ama şimdi yeni nesiller böyle düşünmemektedir (KK6).

Köylüler yapılan işlerin bazen karışık çözümlenmeyeceğine inanırlar. Bir durum çözülmez bir durum alınca “Çarşamba pazarına dönmek” ifadesi kullanılır. Burada yola çıkarak çarşambanın olumsuz bir anlam kazandığını görmekteyiz.

Köroğlu Destanın Bağdat kolunda; Meddah Behçet Mahir, Demircioğlu’nu anlatırken Demircioğlu’nun çok zorluklar geçiren bir insan olduğunu anlatmak için “Neçe çarşambalar atlatmıştı.” (Kaplan vd.,1973, s.395) demektedir. Bu yönüyle bakıldığında çarşamba gününün sıkıntılı bir gün olduğuyla ilgili inanış eskiden beri devam etmektedir.

Sugözü köyünde çarşamba günü; salı gününün bir devamı olarak uğursuzluk özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Çarşamba günü önünde kullanılan “kara” sıfatı bunu somutlaştırmaktadır. Halkın uzun yıllar tecrübesi sonucunda verdiği bu karamsarlık ifade eden sıfattan mitolojik özelliklerin varlığını görmekteyiz.

Perşembe

Türkçe Sözlük'te *Farsça pencşembe* “beşinci gün” haftanın beşinci günü, çarşamba ile cuma arasındaki gün (TDK, 1998, s.1793) olarak tanımlanmaktadır.

Perşembe günü, Türk dünyasında şu adlarla da bilinmektedir: Cuma ahşamı (Azerbaycan), kisazna, atnakis (Başkurt), beysenbi (Kazak), beyşembi (Kırgız), payşanba (Özbek), pancişambi kön, atna kiç (Tatar), penşembe (Türkmen), payşanba (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.700-701).

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre perşembe günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Hâcet günüdür.

Hacâmat hûbdur.

Tırnak kesmek def'i renc ve mûcib-i şifâdur.

Kaftân kesmek beyne'n-nas mükerrerem ve mu'azzez olup rızık u devlet ziyâde ola. O libâsı geydükce her her işi âsân ola.

Bu gün hammâma girmek eydür.

Saçın tıraş eylese mecmû-i halâyık arasında şirin ola ve cemi' illetleri zâyil ola, bi'znillâhi te'âlâ (Özergin, 1974, s.7080).

Perşembe gününe, cumadan bir gün önce olması ve cumanın habercisi olmasından dolayı Sugözü köyünde “Mübarek gün” adı verilmektedir (KK1). Mersin Tarsus'ta da benzer bir inanış vardır. Tarsus'ta perşembe günü uğurlu ve mübarek gündür. Onun için yeni bir işe başlanırken bu günde başlanmaya çalışılır (Öger, 2003, s.353).

Yörede eski zamanlarda perşembe akşamları ata-baba ruhlarının evi ziyarete geldiğine inandıkları için perşembe akşamı özel yemekler hazırlanmakta ve devamında helva gibi bir tatlı da yapıp dağıtılmaktaydı (KK1). Yakın dönemde ise yemek yapma kültürü unutulmaya başlanmış daha çok tatlı kültürü devam etmektedir. Yemek veya tatlı köydeki fakir insanlara verilmektedir. Yine aynı inanış çevresinde ölen aile bireylerinin, perşembeyi cumaya bağlayan gece evi gezmeye geldiğine inanılır ve evde ocakta pişen yemekten bir kaşık ocaktaki sacayağın dibine dökülür veya yemeğin piştiği kömürün üzerine bir parça yağ atılır. Böylece evi ziyarete geldiği düşünülen ata-baba ruhlarının evdeki yemekten nasibini aldığına inanılır (KK1, KK4).

Müslüman Türkler arasında, cuma akşamları mübarek gün kabul edildiğinden ata-baba ruhlarıyla temasa geçilen bir gün olarak kabul edilmiştir. Ata-baba ruhlarıyla temasa geçmenin etkin yolu olarak bu akşamda ateşten faydalanılmıştır (Kumartaşlıoğlu 2012, s.394). İnanışa göre; ölen aile bireyleri, cuma günü gelerek ocağının tütmeye devam edip etmediğine bakarmış. Bu nedenle Türk dünyasının birçok yerinde olduğu gibi Adana Sugözü köyünde de ateş yakılarak ve ateşe yağlı türünden yiyecekler atılarak onların mutlu olmasını sağladıklarına inanılmaktadır.

Perşembe günü, kötülüklerin kaza ve bela gibi musibetlerin uzaklaştırılması amacıyla ihtiyacı olan insanlara bir miktar para verilmesi inanışı söz konusudur. Perşembe veya cuma günü eve bir dilenci gelirse Hızır olabileceği düşüncesinden dolayı geri çevrilmez. Dilenciye evdeki bulgur, un veya nohut gibi yiyeceklerden verilir (KK2, KK4). İslami düşüncede karşımıza çıkan ve zor durumdaki kişiler yardım ettiği düşünülen olağanüstü yardımcıların İslamiyet'in kabulünden önceki kültür hayatımızda var olduğu bilinmektedir. “Türk kültüründe genellikle *boz atlı yol iyesi* olarak karşımıza çıkan olağanüstü yardımcıların gökten inerek zor durumda kalanlara yardım ettiği bilinmektedir. *Boz atlı yol iyeleri* İslamiyet'ten sonraki kültürümüzde daha çok Hz. Hızır olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Alptekin ve Alptekin, 2017, s.425). Gerek İslamiyet'ten önceki düşünce hayatına ait unsurların gerekse de İslamiyet etkisinde Türk kültür hayatına giren unsurların günlük hayatımızı ne şekilde etkilediği ve günlük hayatımızın buna göre şekillendiği perşembe günü örneğinde görülmektedir.

Başından kötü bir olay (trafik kazası, boşanma vb.) geçen kişinin perşembe günü başı üzerinden üç kere tuz çevrilerek dua edilir. Sonra bu tuz köydeki ihtiyacı olan birine verilir. Böylece yaşanan kötü olayın kişinin üzerindeki etkisinin gideceğine inanılır ve bir daha benzer bir kötü olayın kişinin başına gelmeyeceği düşünülür (KK2, KK3, KK5, KK4). Türk kültüründe ateş temizleyici bir obje olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu Türklüğünde de ateşin temizleyicilik özelliğine inanılmaktadır. Ateş, yapısı ve yaratılışı itibarıyla hem yok ediciliği hem de temizleyiciliğiyle insanların temizlenme ve arınma ihtiyaçlarına cevap veren en önemli varlıklardan biridir (Kumartaşlıoğlu, 2012, s.78). Bu yönüyle perşembe günü olması itibarıyla İslami düşüncenin, ateşten yararlanılması yönüyle de İslamiyet'ten önceki inanç sisteminin ortak bir zeminde buluştuğunu görmekteyiz.

Bazı durumlarda kendisine nazar değdiğini düşünen birisi perşembe günü güneş batıncaya kadar köydeki yoksul bir kişiye soğan veya tuz verir (KK2, KK3). Soğan verildikten sonra nazarın geçtiğine inanılır. Nazardan

korunmak için Türk dünyasının birçok yerinde muhtelif uygulamalar vardır. Bu uygulamalardan çoğunun kökeni Şamanizm'e kadar uzanmaktadır. Ali Rıza Yalman; Mersin Yörüklerinde, nazarın önce tuza oradan da ateşe göçürülmesinden bahsetmektedir (Yalman, 1993, s.510). Sugözü köyünde de soğan ve tuzla yapılan uygulama Mersin Yörüklerinde yapılan uygulamanın şekil değiştirmiş bir benzeridir.

Tırnakların perşembe günü kesilmesi gerektiğine inanılır (KK1). Perşembe günü hariç tırnak kesmenin mezarda yatan akrabaların kemiklerini kırmak anlamına geldiğine inanılmaktadır. Ayrıca bu gün çamaşır yıkanmaz (Artun, 1996, ss. 25-62). Perşembe günü tırnak kesilmesiyle ilgili bir inanış Van Erciş'te de vardır. Perşembe günü, Erciş'te tırnak kesmenin malı artıracığına inanılmaktadır (Albayrak, 2006, s.100). Kemal Özergin'in adı belli olmayan mecmuadan aktardığına göre perşembe günü tırnak kesmek faydalı bir uygulamadır ve zenginliği artırmaktadır (Özergin, 1974, s.7080). Bu mecmua, bize perşembe günü tırnak kesmekle ilgili uygulamanın çok eski devirlerden beri var olduğunu göstermektedir. Esas itibarıyla perşembe günü tırnak kesip bir anlamda temizlik yaparak cumaya hazırlık anlamı içermektedir. İslam dünyasında, cuma günü bayram havası içerisinde geçmektedir. Bu yönüyle düşünüldüğünde cuma gününe hazırlığı temsil eden bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Perşembe ve cuma günü yaban hayvanı avlamaya çıkılmaz (KK1, KK8). Bugünde insanlara nasıl iyilik yapılırsa hayvanlara da iyilik yapılması gerektiğine inanılır. İyilik yapılması durumunda hayvanların duası; öldürülmesi durumunda ise onların bedduasının alınacağına inanılır (KK1). Hayvan öldürmekle ilgili inanışın temeli İslami düşünceye dayanmaktadır. Özellikle özel (dini) günlerde insanların hayvanlara iyi davranması gerektiğiyle ilgili hadisler vardır. Perşembe günü, cuma gününün habercisi bunda etkili olmaktadır.

Tokat'taki bir inanışa göre perşembe akşamı dikiş dikmek, çamaşır yıkamak, tırnak kesmek ve bir iş görmek günahdır fakat aynı akşam düğün yapmak iyidir (Sakaoğlu, 1975, s.4). Benzer gelenek Adana'da vardır. Düğün için hazırlıklara bugün başlanır. Kına gecesinde çeşitli eğlenceler yapılır. Kadınlar ve erkekler birlikte eğlenebilir, türküler söylenir. Derleme yaptığımız köyde bulunun (KK3) Rukiye Kızılkoca kına gecelerinde erkek kılığına girdiğini ve halayda bulunan kadınlara bu kılıktayken şakalar yaptığını anlatmaktadır. Çukurova Bölgesi'nde; perşembe günü öğleye doğru kız kınalı ve duvaklı olarak çadırdan çıkar. Ata biner, kendisine güvey tarafından seçilmiş iki yenge eşlik eder. Gelin evden ayrılırken yanık türküler söylenir (Artun, 1996, ss. 25-62).

Perşembe günü, cuma gününün habercisi bir gün olduğu için çevresinde iyi gelenekler oluşmuştur. Ancak "Perşembe perişanlıktır."(KK3) denildiği zamanlar da olmaktadır.

Yörede cuma günü ile özdeşleşen perşembe günü uğurlu bir gün kabul edilmektedir. Yapılan uygulamalarda bunu açıkça görmekteyiz. Önemli işlere; dünürlüğe gitme, düğün bayrağını dikme, yeni bir evin temelini atma gibi perşembe günü başlanır. Bugün başlanan işlerin hayırla sonuçlanacağına inanılmaktadır. Özellikle perşembe akşamına cuma akşamı denilmesi ve buna göre hareket edilmesi bunun ifadesidir. Avrupai saat uygulamasına geçilmeden önce kullanılan eski takvimde günler güneşin batmasıyla değişmekteydi. Ahmet Haşim'in ifadesiyle (1969, s.102) "Müslüman gününün başlangıcını şafağın parıltıları ve sonunu akşamın ışıkları tayin ederdi." Günümüzde perşembe akşamı için halen bazı yörelerde "cuma akşamı" kullanılması bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Cuma

Türkçe Sözlük'te Arapça cum'a haftanın altıncı günü, perşembe ile cumartesi arasındaki gün (TDK, 1998, s. 414) şeklinde izah edilmektedir.

Türk dünyasında şu adlarla da bilinmektedir: Cüma (Azerbaycan), yoma (Başkurt), juma (Kazak), cuma (Kırgız), cuma (Özbek), comğa (Tatar), anna (cuma) (Türkmen), cüma (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.106-107).

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre cuma günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Salat günüdür.

Nikâh mübâreküdür.

Tırnak kesmek 'ömr ve mâl ve tavar ziyâdeliğine 'âkıbet hayrına

Kaftân kesmek kezâlik 'ömr ziyâde olmasına

Bu gün hammâma varmak eyüdüdür. Hastalıklardan emin ola. İnşallahı te'âlâ (Özergin, 1974, s.7080).

Cuma günü, Âdem peygamberin dünyaya geldiği gün olarak bilindiği için kutsal sayılır. O nedenle bu günün özellikle de öğleden önceki zaman dilimi hayırlı işlerin yapılma zamanı olarak seçilmektedir (Boyraz, 2000, s. 296). Sugözü köyünde cuma için "Ulu Pazar" ifadesi kullanılmaktadır (KK1, KK9).

Cuma, sabah erken kalkmanın günü bereketli hale getireceğine inanılır. Güne ne kadar erken başlanırsa o derece verimli bir gün olacağına inanılır (KK2, KK6).

Cuma günü sala verilmeden önce çamaşır veya bulaşık yıkanmaz. Yıkandığı takdirde ölen yakınlarının ağızına köpüklü suyun akacağına inanılır (KK2, KK3, KK4, KK5). Van Erciş'te de cuma günü çamaşır yıkamamaya ilgili inanış söz konusudur. Erciş'te cuma günü çamaşır yıkanırsa uğursuzluk getireceğine inanılır (Albayrak, 2006, s.100). Boratav'ın aktardığına göre de; cuma günü ezan zamanı süpürge süpürülmez (Boratav, 1984, s.83) İslam âleminde ve Müslüman-Türk kavimlerinde cuma günü eve misafir gelebileceği düşünüldüğü için temizlik, çamaşır, bulaşık yıkama gibi eylemler yapılmaz.

Cuma gibi önemli gecelerde soğan türünden koku veren yiyeceklerden özel olarak kaçınılır ve “melek girmez” denir (Kalafat, 2009, ?). Aynı inanış Sugözü köyünde de mevcuttur. Özellikle cuma günü yemeklerde sarımsak kullanılmaz veya soğan tercih edilmez. İnanışa göre soğan kokusunun olduğu yere melek gelmediğiyle ilgili düşünce söz konusudur.

Cuma günü yaban hayvanı öldürülmez, hayvan öldürmenin günah olduğuna inanılır. Yörede ayrıca cuma günü ağaç kesilmez (KK1, KK8). Buradaki inanıştan farklı olarak Kastamonu'da da cuma günü dikmiş dikenin kısmeti bağlandığına dair inanış söz konusudur (Boratav, 1984, s.83)

Sugözü köyünde, ölen kişilerin mezar taşları, Ramazan veya Kurban Bayramı'ndan önceki cuma günü dikilir. Eğer bu bayram günleri dışında bir zamanı tercih edilirse ölen kişinin yakınları önceden hazırladıkları hece taşıma cuma günü namazdan sonra mezarlığa giderek dua ile dikerler (KK8).

Çok yaramazlık yapan ve ağızdan kötü söz çıkan çocukların ağızına cuma namazı salası verilirken babasının, dayısının veya amcasının ayakbasi veya terliğinin tersiyle üç defa vurulur. Bu uygulama üç cuma devam eder (KK1, KK2, KK6). Cuma günü, namazdan sonra çocuğun ağızına terlik vurulmasıyla ilgili benzer bir gelenek Konya'da mevcuttur (Gürbüz, 2006, s.34).

Köyde kavga edecek gruplara ve kişilere “Cumanın yüzü suyu hürmetine kavganızı başka zaman yapın.” (KK2, KK7) denir. Aynı ifade dua edilirken de kullanılmaktadır. Cuma günü edilen duanın daha makbul olduğuna inanılır. Kısmetinin bağlı olduğuna inanan kız veya erkek cuma namazı çıkışında caminin kapısı önünde bekleyerek ilk çıkan kişiye elindeki kapalı olan asma kilidi açtırır. Bu sayede kısmetinin açılacağına inanır (KK4). Cuma namazı çıkışında kısmet açtırmayla ilgili bir inanış da Van Erciş'te söz konusudur. Erciş'te, cuma günü sala okunurken dört yol ağız ortasında ayağının altına kapı anahtarı konulur ve hiç konuşmadan beklenir. Gelip geçenlerden ilk konuşanın sözleri tutulan niyete yorumlanır (Albayrak, 2006, s.100). Cuma günü cami çıkışında kısmet açtırmak için anahtar kullanılmasına Kadırlı'de rastlanmaktadır (Çeribaş, 2004, s.153).

Bölgede cuma günü fal bakmazlar. Çünkü bugün üç harflilerin bu işi yapmadığına inanmaktadırlar (KK5).

Yörede bir kişi öldüğü zaman, yakınları defin işleminden sonra haftanın ilk cuma gününe kadar mezara gitmezler. Cuma günü namazdan sonra ölen kişinin yakınları hep beraber mezarlığa giderek dua ederler (KK6). Benzer gelenekler Anadolu'nun birçok yerinde hâlâ vardır. Çorum ve Kayseri'de ölen kişi defnedildikten sonraki ilk cuma, Kayseri'de ilk perşembe Merzifon'da da güneş doğmadan önce ilk cumartesi yakınları kabir ziyaretleri gerçekleştirmektedir (Örnek, 1971, s.80).

Ölüm olayında olduğu gibi doğum olayından sonraki ad verilmesi sürecinde de günlerin etkili olduğunu görmekteyiz. Anadolu'nun birçok yerinde cuma günü doğan çocuklara dini bir gün olmasından dolayı bugünle ilgili isimler verilmiştir (Örnek, 1977, s.151). Yörede cuma günü doğan erkek çocuklara doğrudan Cuma adı verildiği gibi Cuma + Ali = Cumali adları da verilmektedir (KK1).

Cuma günü, İslam dünyasında kutsal kabul edilen bir gün olduğu için Sugözü köyünde de kutsal kabul edilmektedir. Buna bağlı olarak uğurlu bir gün olarak kabul edilmekte ve diğer günlere nazaran çevresinde daha fazla inanış olduğu görülmektedir.

Cumartesi

Türkçe Sözlük'te *Arapça cum'a + Türkçe ertesi haftanın yedinci günü*, cuma ile pazar arasındaki gün (TDK, 1998, s.414) şeklinde izah edilmektedir.

Türk dünyasında ise: Şanba (Azerbaycan), şanbi (Başkurt), senbi (Kazak), işembi (Kırgız), şanba (Özbek), şimba (Tatar), şenbe (Türkmen), şanba (Uygur) (Ercilasun vd., 1991, ss.106-107) adlarıyla bilinmektedir.

Adı bilinmeyen Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserden Kemal Özergin'in aktardığına göre cumartesi günü ile ilgili şu inanışlar vardır:

Mekr günüdür.

Şikâr hübdür.

Tırnak kesmek mücib-i harâsetdür, (...?) ve kaftân kesmek mücib-i marazdur, mâ-dâmen ol kaftân arkasında ola, el-'iyâzû billahi te'âlâ ve bugün hammâma varmak yavuzdur, ziyâna hökm eder Allahu Te'âlâ a'lem (Özergin, 1974, s.7080).

Boratav'ın aktardığına göre; salı, çarşamba, cumartesi günleri büyük işler (çamaşır, v.b.) yapılmaz; yeni bir elbisenin biçim ve dikimine o günlerde başlanmadığı (Boratav, 1984, s.83) gibi olumsuz inanışların söz konusu olduğu gibi İstanbul'da cumartesi kulağı çınlayanın murada ulaştığıyla (Boratav, 1984, s.84) ilgili olumlu inanışlar da söz konusudur.

Yörede tatil gün olmasından dolayı sünnet töreni ve düğünleri şimdilerde artık cumartesi günü yapılmaktadır. Ancak önceki dönemlerde bu etkinlik cuma günleri namazdan önce gerçekleştirilmekteydi. Namazdan sonra sünnet olan ailenin evinde yemek düzenlenmekteydi (KK 9). Eskiden, kültürümüzde sünnet merasimleri için daha çok perşembe günü yeğlenmekteydi. Eskiden cumanın tatil olması ve perşembenin uğurlu sayılan cumadan bir önceki gün olması bunun nedeni olsa gerek (Örnek, 1977, s.175).

Rivayete göre Hz. Fatma bugün doğum yapmış ve doğum sırasında leğen lazım olmuştur. Kimden leğen istemiş ise ya çamaşır yıkadıkları ya da hamur yoğurdukları için leğen alınamamıştır. O nedenle bu gün çamaşır yıkamak, hamur yoğurmak yasaklanmıştır (Boyraz, 2000, s.298). Ancak bu inanış zamanla ortadan kalkmış ve uygulamasıyla ilgili bir örneğe rastlanmamıştır.

Köyde kendisine nazar söylendiğinden dolayı üzerinde ağırlık olduğunu düşünen kimse bu konuda uzman bir kişinin yanına giderek üzerine kurşun döktürür. Daha sonra kurşunun şekline bakarak nazar söyleyen kişinin kim olduğunu tahmin etmeye çalışırlar (KK 9).

SONUÇ

Halk takvimi; zaman içerisinde insanların deneyimleri sonucunda oluşan, belli bir anlamda toplumsal olarak alışkanlığa dönüşen bir süreci ifade etmektedir. Haftanın günleri çevresinde oluşan inanışlar üzerine yaptığımız araştırmada; günlere çeşitli anlamlar yüklenmesinde toplumun eğitim düzeyi, kültür yapısı, dini yapısı, geçmiş tecrübeleri ve yaşanan coğrafyanın çeşitli yönlerden etkili olduğunu tespit ettik.

Aynı köken ve kültür dairelerinden gelmelerine rağmen komşu Yörük yerleşim bölgelerinde görülen bir inanışa Sugözü köyünde rastlanmamaktadır. Aynı şekilde Sugözü köyündeki bir uygulama uğurlu sayılırken diğerinde uğursuz sayılmaktadır. Bunun kökeninde zaman içerisinde her kavmin kendi düşünce dünyasını kendisinin oluşturması önemli bir husustur.

Günlere iyi-kötü gibi anlamlar yüklenmesinde hem eski Türk inanç sisteminin hem de İslami düşünce yapısının etkisi vardır. Bunları birbirinden bağımsız düşünmek diğerinin varlığını yok saymak olacaktır. Bu iki unsurun sentezi, yeni bir bileşimi meydana getirerek halkın günlere yaklaşımını etkilemiştir.

Türk dünyasının çeşitli yerlerinde olduğu gibi Adana Yumurtalık'a bağlı Sugözü köyünde de haftanın günleri etrafında çeşitli inanışlar vardır. Özellikle günlere uğurlu-uğursuz gibi anlamların yüklenmesinde halkın uzun yıllar tecrübe ettiği gelenekler vardır ki bunların çoğu eski Türk inanç sistemiyle alakalıdır. Aynı şekilde günler etrafında oluşan inanışlarda İslamiyet'in ve komşu olunan milletlerin de kültürel özellikleri etkilidir. Pazartesi, perşembe ve cuma günleri uğurlu kabul edilip; salı ve çarşamba günleri daha çok uğursuz olarak kabul görmektedir. Bunun yanında cumartesi ve pazar günleri etrafında tatil günleri olmasından dolayı uğurlu-uğursuz kavramları fazla oluşmamıştır.

Adana Sugözü köyünde haftanın günleri çevresinde görülen inanışların çoğunun Anadolu'da ve komşu Türk coğrafyalarında görülmesi ve ortaklık arz etmesi bu inanışların ortak bir zeminden türediğinin kanıtıdır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Hâşim (1969). *Bize göre-Gurabâhâne-i laklakan- Frankfurt seyahatnamesi*. Mehmet Kaplan (Yay. Haz.), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ahundov, E. (1986). *Azerbaycan folklor antologiyası*. Bakü: Azerbaycan Bilimler Akademisi Neşriyyatı.
- Albayrak, E. (2006) *Erciş'te eski Türk inançlarının izleri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alptekin, A.B., Alptekin, M. (2017). Türk halk anlatılarında at. Emine Gürsoy Naskali (Ed.), At Kitabı içinde (413-459) İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Alptekin, M. (2007) *Silişke'de eski Türk inançlarının izleri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arat, R. R. (2000). *Baburnâme "Babur'un hâtıratı"*. Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

- Artun, E. (1996). Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneklere Bunlardaki Eski Kültür İzleri. *1. Akdeniz yöresi Türk toplulukları, sosyo –kültürel yapısı (yörükler) sempozyum bildirileri*, 25-26 Nisan 1994 içinde (s.25-62) Antalya. <http://turkoloji.cu.edu.tr/ÇUKUROVA/makaleler/24.php>
- Boratav P. N. (1984). *100 soruda halk Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boyraz, Ş. (2000). *Türk halk biliminin yazılı kaynakları olarak melhemeler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2016) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çeribaş, M. (2004) *Kadiri ve çevre folklorunda eski Türk inançlarının izleri*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demiray, M. G. (1973). Gemerek'te batıl itikatlar. *Sivas Folkloru*, (11), 13-14.
- Ercilasun, A.B. vd. (1991). *Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gürbüz, F.G. (2006). *Gökyurt Köyü'nde (Konya) eski Türk inançlarının izleri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Tezi.
- İnan, A. (1976). *Eski Türk dini tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kalafat, Y. (2009). *Türk kültürlü halklarda ahır çersembe'nin mitolojik muhtevası*. Kanal Kültür, 04 Ocak 2009. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/yasarkalafat_ahir_cersembe_mitoloji.pdf
- Kaplan, M. ve Akalın, M., Bali, M. (1973). *Koroğlu destanı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2012) *Türk kültüründe ateş ve ocak kültürü*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Öger, A. (2003). *Tarsus yöresi dağ köylerinde geleneksel halk kültürü üzerine bir inceleme*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Örnek, S.V. (1971). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Örnek, S.V. (1977). *Türk halkbilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özergin, K. (1974). Günlerle ilgili inançlar. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 15(300), 7028-7030.
- Pala, İ. (2000). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. Ankara: Ötüken Yayınevi.
- Rayman, H. (2002). Nevruz ve Türk kültüründe renkler. *Milli Folklor*, 7 (53), 10-16.
- Sakaoğlu, S. (1975). Tokat'ta itibar edilen inanışlar. *Sivas Folkloru*, (34), 3-4.
- Türkçe Sözlük (1998). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Uca, A. (2004). Türk toplumunda ad verme geleneği. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırması Enstitüsü Dergisi*, 11 (23), 145-150, Web: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunitaed/article/view/1020001453/1020001449> adresinden 10 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır.
- Uçak, S.(2007). *Ergani'de eski Türk inançlarının izleri ve halk hekimliği*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Uğur S. (1948). *İçel folkloru II, insan hayatının çeşitli safhalarına ait adet ve inanışlar*. Ankara: CHP Halkevleri Yayınları.
- Yalman (Yalın), A. R. (1993). *Cenupta Türkmen oymakları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Başvuru Kitapları.
- Yardımcı, M. (1993). *Halkbilim ve edebiyat yazıları*. Malatya: Açığsöz Yayınları.

KAYNAK KİŞİLER

- KK1: Ömer GÜNEĞİ⁵, Yumurtalık / Sugözü,1929-2015, İlkokul mezunu, Emekli köy muhtarı.
- KK2: Emine GÜNEĞİ, Yumurtalık / Sugözü,1932, Okuma-yazma bilmiyor, Ev hanımı.
- KK3: Rukiye KIZILKOCA, Yumurtalık / Sugözü, 1930, Okuma-yazma bilmiyor, Ev hanımı.
- KK4: Feride KARABOYUN, Yumurtalık / Sugözü, 1936, Okuma-yazma bilmiyor, Ev hanımı.
- KK5: Fatma GÜNEY, Yumurtalık / Sugözü, 1941, Okuma-yazma bilmiyor, Ev hanımı.
- KK6: Durdane GÜNEĞİ, Yumurtalık / Sugözü, 1962, Lise mezunu, Ev hanımı.
- KK7: Gamze HEREKLİOĞLU, Yumurtalık / Sugözü, 1986, Üniversite mezunu, Özel şirkette çalışıyor.
- KK8: Osman GÜNEĞİ, Yumurtalık / Sugözü,1962, Lise mezunu, Eski köy muhtarı.
- KK9: Nadire KOÇU, Yumurtalık / Sugözü, 1970, Lise mezunu, Ev hanımı.

⁵ Ömer Güneği, derleme yaptığımız 2013 yılından iki yıl sonra 86 yaşında vefat etmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Different beliefs have evolved about days throughout the Turkish culture from the beginning. The earlier Turkish belief system, Islamic beliefs in later periods and the interaction with the traditions of the neighbouring nations had a significant contribution in the embodiment of these beliefs. The Turks brushed over the concept of time since they had adopted a nomadic lifestyle. Therefore, what we call each day of the week today was borrowed from foreign nations. In the earlier periods, Shamanism influence had brought concepts of good luck – bad luck as in today about which everyday experiences of the Turks were influential. They had given the names of animals they came across in their everyday lives to the calendar they used based on these experiences. Along with the acceptance of Islam, a new day schedule had emerged. That Friday was sacred for Islam had changed the importance of that day in the Turkish culture. Another embodiment took place after the adoption of the gregorian calendar in 1925. People formed their lives around the concept of day in the course of time and started to direct their lives according to the days of the week.

Sugözü Village, in which we conducted our research, was established by Sarıçam (Adana), Osmaniye and Kırıkhan (Hatay) Turkmen-yoruk tribes located around Çukurova region in 1935. It is a Turkmen-yoruk village that was first attached to Adana Ceyhan and later on to Yumurtalık after Yumurtalık became a town in 1959. It has a coastline in the Mediterranean Sea and it is as far as 17 km from Yumurtalık and 22 km from Ceyhan.

We have observed that not only the earlier Turkish belief system but also the Islamic reflection was influential in the shaping of the days as lucky or unlucky regarding our research area, Sulugöz. Especially the birth, marriage and death of Prophet Muhammed and his victory and defeat days at wars and kandil days have been significant. The days of the week were characterized as lucky-unlucky with/out a specific reason as a reflection of this.

We can view that the concept of day which goes way back into history has also been influential throughout the historical process. According to Kemal Özergin's citation from an unknown source which had been written in Ottoman Turkish language, some actions such as nail cutting, bath taking, dress sewing and getting one's blood drawn had specific days to be performed in the Ottoman lifestyle, as well. Similar judgements still exist today.

Prior to the acceptance of the gregorian calendar in 1925, the Ottoman Empire had had no particular public holidays but had taken holidays on different days such as Friday, Monday, Thursday and Tuesday. These days did not follow a periodical pattern but each field of profession established their own choice of off day. As a result of this, meanings attributed to days were shaped according to the active/inactive working days of professions. For example, during the Ottoman Empire period, hairdressers' off day was Tuesday. The reason might have been that having a haircut was sinful on Tuesdays. Saturdays and Sundays used to inhold certain religious essence for the Islamic reflection, yet along with the acceptance of the gregorian calendar, they started losing their particular meanings and turned out to be ordinary days.

In conclusion, as in various regions of the Turkish world, Sugözü Village which is attached to Yumurtalık, Adana have certain beliefs about days. Experiences of the folk have helped them assign senses of good luck/bad luck on days and these are closely related to the earlier Turkish belief system. Likewise, the cultural elements of Islam and neighbouring nations have especially been influential on the beliefs about days. Mondays, Thursdays and Fridays have been considered to be lucky whereas Tuesdays and Wednesdays have mostly been considered to be ominous. Besides, since Saturdays and Sundays are nonbusiness days, they have not been assigned good luck or bad luck attributions. That most beliefs about days are common across the Turkish geography from the Adriatic to the Wall of China is an evidence regarding the common origin of these beliefs.